

ESIVAALIEN EDUSTAVUUS

Pertti Timonen

1. Aluksi

Sysäyksen tähän tutkimukseen on antanut lähinnä V. O. Key Jr:n esittämä »tuomio» esivaalien edustavuudesta:¹

»... The fact seems to be, however, that those who vote in the primaries do not make up miniatures of the party membership... Yet in states with a modicum of interparty competition primary participants are often by no means representative of the party.»

»Our analyses make it clear enough that the effective primary constituency may often be a caricature of the entire party following.»

»... the effective primary constituency of the state as a whole may come to consist predominantly of the people of certain sections of a state, of persons chiefly of specified national origin or religious affiliation, of people especially responsive to certain styles of political leadership or shades of ideology, or of other groups markedly unrepresentative in one way or another of the party following.»

Keyllä on siis varsin kielteinen käsitys esivaalien kyvystä tuoda esiin koko puolueen kannattajakunnan näkemykset. Kantaansa hän perustelee lähinnä esivaalien osallistumisaktiiviteetin alueellisilla eroilla.²

Koko edustavuusongelmahan syntyy juuri siitä, etteivät läheskään kaikki äänioikeutetut osallistu esivaaleihin. Yhdysvalloissakin, jossa valtapuolueilla ei ole kiinteitä jäsenjoukkoja, ja jossa näin ollen puolueiden esivaaleihin osallistuminen on varsin vapaata, keskimäärin vain noin 1/4—1/3 äänioikeutetuista käyttää tuota oikeuttaan.³

Muut tutkijat eivät ole toki suinpäin nielleet Keyn aggregaattitason tietojen perusteella tekemiä johtopäätöksiä, vaan ovat pyrkineet niitä testaamaan survey-tutkimusten avulla. Tämän tutkimuksen ensimmäisenä tarkoituksena onkin nimenomaan tarkastella näiden tutkimusten tuloksia. Mielenkiinnon kohteena ovat seuraavat tutkimukset:

- Ranney, Austin & Epstein, Leon D., The Two Electorates: Voters and Non-voters in a Wisconsin Primary. *The Journal of Politics*, August 1966, s. 598—616.
- Ranney, Austin, The Representativeness of Primary Electorates. *The Midwest Journal of Political Science*, May 1968, s. 224—238.

- *Ranney, Austin*, Turnout and Representation in Presidential Primary Elections. *The American Political Science Review*, March 1972, s. 21—37. (Ranney II)
- *DiNitto, Andrew J. & Smithers, William*, The Representatives of the Direct Primary: A Further Test of V.O. Key's Thesis. *Polity* 2, 1972, s. 209—224.
- *Moore, David W. & Hofstetter, C. Richard*, The Representativeness of Primary Elections: Ohio, 1968. *Polity* 2, 1973, s. 197—222.

Toisena tavoitteena on puolestaan tarkastella vastaavaa ongelmaa aivan pienen suomalaisen aineiston pohjalta. Meillähän asian ovat tehneet ajankoh- taiseksi tämän vuoden keväällä kansanedustajain vaaleja koskevaan lakiin tulleet muutokset. Lain 26 a §:n 1. momentti kuuluu nimittäin tällä hetkellä seuraavasti:⁴

»Ehdokkaiden asettamista varten puolueen on toimitettava vaalipiirissä salainen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuva jäsenäänestys, johon ovat oikeutetut ottamaan osaa vaalipiirissä asuvat puolueen ja sen perusjärjestöjen henkilöjäsenet.»

Jäsenäänestys voidaan varsin hyvin rinnastaa esivaaleihin. On kuitenkin muistettava, että meillä puolueet ovat kiinteämmin organisoituneita kuin Yhdysvalloissa, ja että jäsenäänestyksiin saavat osallistua vain asianmukai- sesti jäsenmaksunsa suorittaneet henkilöt. Kun lisäksi tiedetään, että ääni- oikeutetuista vain noin joka viides tai kuudes on jonkin puolueen jäsen,⁵ ja että äänestysprosentti jää ainakin tähänastisen kokemuksen perusteella keski- määrin noin 30—60 prosenttiin,⁶ niin jäsenäänestyksiin osallistuvien edusta- vuusongelma on meillä ainakin yhtä ilmeinen kuin Yhdysvalloissakin.

Toki jäsenäänestyksiä on järjestetty ennen niiden lakimääräiseksi tuloakin. Niihin osallistuneiden edustavuuteen ei kuitenkaan ole juuri kiinnitetty huo- miota. Itse olen käsitellyt aihetta SDP:n osalta parissa artikkelissa lähinnä siltä kannalta, kuinka hyvin jäsenäänestyksiin osallistuneiden ja varsinaisissa vaaleissa äänestäneiden ehdokaspreferenssit vastaavat toisiaan.⁷ Jäsenäänes- tysten aseman virallistuminen inspiroinee ajan oloon myös tutkimustoimintaa. Tässä käsiteltävä, vain muutaman muuttujan sisältävä aineisto on vielä »epä- viralliselta» kaudelta. Se on nimittäin koottu SDP:n jäsenäänestyksestä Hämeen läänin pohjoisessa vaalipiirissä asetettaessa ehdokkaita vuoden 1972 edustajinvaaleihin.

2. Esivaaleihin osallistuneiden edustavuus muutaman kriteerin valossa

Tarkastelun kohteena olevien tutkimusten tulosten vertailun helpottami- seksi on perustiedot näistä tutkimuksista koottu tauluun 1. Se sisältää tutki- musaineistoja ja keskeisimpiä tuloksia koskevien tietojen ohella myös tekijöi-

Taulukko 1. Yhteenveto tarkastelun kohteena olevista esivaaleihin osallistuneiden

TUTKIMUKSEN TEKIJÄ(T)	TUTKIMUS-AINEISTO	TUTKIMUS-PAIKKAKUNTA	TUTKIMUKSESSA VERTAILTAVAT RYHMÄT	ESIVAA-LIEN ÄÄ-NESTYS PROSENTTI
Ranney & Epstein	Demokraattien ja republikaanien kuvernöörin esivaaleista 1964	Wisconsin	Sekä esivaaleissa että varsinaisissa vaaleissa äänestäneet vs. Vain varsinaisissa vaaleissa äänestäneet vs. Ei kummissakaan äänestäneet	28,5
Ranney	Demokraattien ja republikaanien kuvernöörin esivaaleista 1966	Wisconsin	Esivaaleissa äänestäneet vs. Esivaaleissa äänestämättä jättäneet	20,7
Ranney (II)	Demokraattien ja republikaanien presidentin esivaaleista 1968	Wisconsin ja New Hampshire	Esivaaleissa äänestäneet vs. Esivaaleissa äänestämättä jättäneet	49 (W) 38 (NH)
DiNitto & Smithers	Demokraattien kongressin ja kuvernöörin esivaaleista 1970	Amsterdam (New York)	Esivaaleissa äänestäneet vs. Varsinaisissa vaaleissa äänestäneet	27
Moore & Hofstetter	Demokraattien ja republikaanien presidentin esivaaleista 1968	Columbus (Ohio)	Esivaaleissa äänestäneet vs. Esivaaleissa äänestämättä jättäneet	..

edustavuutta käsittelevistä tutkimuksista

HAVAITUT EROT SOSIAALISESSA TAUSTASSA	HAVAITUT EROT POLIITTISESSA AKTIVITEETISSA YMV.	HAVAITUT EROT POLIITTISESSA ASEENTEISSA	TUTKIMUKSEN TEKIJÄN (TEKIJÖIDEN) LOPPU-PÄÄTELMÄT
Samat erot kuin varsinaisissa vaaleisakin äänestävien ja äänestämättömien kesken (ikä, koulu- tus, tulot jne).	Esivaaleissa äänes- tävät ovat: — aktiivisempia — kiinnostuneem- pia jne.	Ei merkittäviä eroja	Erot samoja kuin yleensäkin äänes- tävien ja äänestä- mättömien välillä ts. aktiivit eivät ole edustava näyte pas- siiveista, mutta asenne-eroja ei
Samat erot kuin varsinaisissa vaaleisakin äänestävien ja äänestämättömien kesken (ikä, koulu- tus, tulot jne).	Esivaaleissa äänes- tävät ovat: — aktiivisempia — kiinnostuneem- pia jne.	Harvoja poikkeuk- sia lukuunottamatta ei tilastollisesti merkittäviä eroja	Esivaaleissa äänes- tävät ovat poliitti- silta asenteiltaan edustavia, mutta ei- vät poliittiselta aktiviteetiltaan
Samat erot kuin varsinaisissa vaaleisakin äänestävien ja äänestämättömien kesken (ikä, koulu- tus, tulot jne).	Harvoja poikkeuk- sia lukuunottamatta ei tilastollisesti merkitseviä eroja	Joitakin asenne- eroja esiintyy (esi- vaaleissa äänestä- neet »haukkamai- sempia» kuin äänes- tämättä jättäneet)	Demograafinen edustavuus heikko, myös joitakin pre- ferenssieroja, mutta yleensä kysymyk- sessä on enemmän- kin intensiteetti kuin suunta
Ei tilastollisesti merkitseviä eroja	Harvoja poikkeuk- sia lukuunottamatta ei tilastollisesti merkitseviä eroja	Ei merkittäviä eroja	Esivaaleissa äänes- tävät eivät ole mikään karikatyyri varsinaisissa vaa- leissa äänestävistä vaan varsin edustava näyte
Samat erot kuin varsinaisissa vaaleisakin äänestävien ja äänestämättömien kesken (ikä, koulu- tus, tulot jne).	Esivaaleissa äänes- tävät ovat: — aktiivisempia — kiinnostuneem- pia jne.	Tilastollisesti mer- kitseviä eroja 8 %: ssa republikaaneille ja 23 %:ssa de- mokraateille esite- tyistä asennekysy- myksistä (esivaa- leissa äänestäneet demokraatit »hauk- kmaisempia» kuin äänestämättä jättäneet)	Puolueen esivaa- leissa äänestävät saattavat usein olla karikatyyri puoluet- ta varsinaisissa vaaleissa äänestä- vistä

den omat kommentit tuloksistaan. Seuraavassa tarkastellaan näitä tietoja yksityiskohtaisemmin.

Demograafis-sosiaalinen tausta: Taulun 1 tulosten mukaan näyttää ilmeiseltä, että esivaaleissa äänestäneiden ja äänestämättä jättäneiden sosiaalisen taustan erot ovat samat kuin vastaavien ryhmien erot varsinaisissakin vaaleissa. Toisin sanoen äänioikeuttaan käyttävät ovat iäkkäämpiä, koulutus- ja tulo-tasoltaan ylempänä, asuneet kotipaikkakunnallaan keskimääräistä kauemmin jne. Erilaisista tutkimustekniikoista huolimatta eri tutkimusten tulokset ovat tässä suhteessa varsin samansuuntaisia, sillä vain DiNitto ja Smithers eivät löytäneet tilastollisesti merkitseviä eroja. Näin ollen voitaneen todeta, että esivaaleissa äänestäneiden edustavuus demograafis-sosiaalisen taustan suhteen on yhtä hyvä (tai huono), kuin mitä yleensä vaaleissa äänestävien edustavuus on.

Poliittinen aktiviteetti: Poliittista aktiviteettia koskevat tulokset ovat oikeastaan jatkoa edellisen kohdan lukemille. Ne jakautuvat suhteessa 3:2 sellaisen näkemyksen puolesta, että esivaaleihin osallistuneet ovat muutoinkin poliittisesti aktiivisempia kuin äänestämättä jättäneet. Toisin sanoen he osallistuvat aktiivisemmin vaalityöhön, korostavat vaalien tärkeyttä voimakkaammin, omaavat enemmän poliittisia mielipiteitä, pystyvät luokittelemaan omat poliittiset asenteensa jne. Tällaisia tuloksia ei voi parhaalla tahdollakaan pitää yllättävinä. Pikemminkin aktiivisuuserot näyttävät oletettua pienemmilta, sillä Ranneyn (II) ja DiNitto & Smithersin tutkimuksissa niitä ei juuri esiintynyt. Esivaaleissa äänestäneiden edustavuus näyttää siis tältä kannalta katsoen varsin hyvältä.

Poliittiset asenteet: Tärkein edustavuusongelman lohko on tietysti poliittiset asenteet, vaikka sosiaalisen taustan voidaan olettaa heijastelevan jo asenteitakin. Toisin sanoen tärkeintä on tietää, pitävätkö Keyn hypoteesit mahdollisista ideologisista vinoutumista paikkansa.

Tässä käsiteltävän viiden tutkimuksen tulokset näyttävät olevan tässä suhteessa Keylle »tappiollisia», sillä vain kahdessa tutkimuksessa löydettiin asenne-eroja. Ne koskivat joko erilaisia poliittisia kysymyksiä tai sitten ehdokaspreferenssejä. Ja näissäkin kahdessa tutkimuksessa useimmissa kysymyksissä esivaaleissa äänestäneiden asenne-edustavuus oli hyvä. Näin ollen voitaneen todeta, että esivaaleihin osallistuneet edustavat poliittisilta asenteiltaan yllättävän hyvin myös vaaliurnilta poisjääneitä.

Yhteenvedo: Taulussa 1 olevat tutkimusten tekijöiden loppupäätelmät ovat varsin yksituumaisia: esivaaleihin osallistuneiden demograafis-sosiaalisessa ja aktiivisuusedustavuudessa on toivomisen varaa, mutta poliittisia asenne-eroja ei juuri esiinny, joten esivaaleihin osallistuneita ei suinkaan voida pitää »kari-katyyrina» varsinaisissa vaaleissa äänestävistä. Poikkeuksena ovat kuitenkin Mooren ja Hofstetterin tekemät johtopäätökset. He nimittäin toteavat seuraavaa:⁸

»Unlike previous studies of the representativeness of the primary electorates, this study supports V. O. Key's original skepticism that 'the effective primary constituency may often be a caricature of the entire party following'»

Miten sitten Moore ja Hofstetter perustelevat tällaista näkemystään, sillä eiväthän heidän saamansa tulokset ole kovin paljon erilaisia kuin muidenkaan, sillä poliittisissa asenteissakin havaitut erot koskivat vain 8—23 % esitetyistä kysymyksistä? Kovin paljon heillä ei perusteluja olekaan. Oikeastaan vain seuraavat kaksi.

Ensinnäkin he kritikoivat aikaisempia tutkimuksia siitä, että niissä on luotettu henkilöiden omaan ilmoitukseen siitä, kävivätkö he äänestämässä esivaaleissa vai ei, ja virheilmoitusten takia tämä aiheuttaa tuloksiin edustavuutta lisäävää harhaa.⁹ Toiseksi he olettavat, että esivaalien kiihkeys ja kova ideologinen kilpailu ovat omiaan vähentämään niihin osallistuvien edustavuutta, ja tässä suhteessa aikaisemmin tehdyt tutkimukset ovat koskeneet latteita esivaaleja.¹⁰

Vaikka Mooren ja Hofstetterin kritiikkiä voidaan ainakin osittain pitää oikeaan osuvana, niin mielestäni he kuitenkin korostavat aivan kohtuuttomasti tulostensa poikkeavuutta aikaisempiin tuloksiin verrattuna. Hieman useampien asenne-erojen löytäminen ei toki vielä verifioi Key'n hypoteeseja. Niinpä omana loppupäätelmänäni toteaisin, että Yhdysvalloissa esivaaleissa äänestäneiden edustavuus on poliittisten asenteiden suhteen osoittautunut ainakin tähänastisten tutkimustulosten perusteella yllättävän korkeaksi.

3. Jäsenäänestykseen osallistuneiden edustavuus

Kuten aikaisemmin on jo mainittu, tämän tutkimuksen jäsenäänestystä koskeva aineisto perustuu SDP:n toimeenpanemaan jäsenäänestykseen Hämeen läänin pohjoisessa vaalipiirissä asetettaessa ehdokkaita vuoden 1972 edustajainvaaleihin. Jäsenäänestys tapahtui marraskuun 7.—8. päivänä 1971, ja siihen oli oikeutettu osallistumaan noin 5 500 asianmukaisesti jäsenmaksunsa suorittanutta puolueen jäsentä. Kuitenkin vain hieman yli 2 700 jäsentä käytti tuota oikeuttaan, joten äänestysaktiiviteetti jäi noin 49 prosenttiin, mitä voitaneen kaiketikin pitää varsin hyvänä tuloksena.

Seuraavassa pyritään jäsenäänestyksen edustavuutta selvittämään tarkastelemalla osallistumisaktiiviteetin alueellista jakaumaa sekä vertaamalla jäsenäänestykseen osallistuneiden sukupuoli- ja ikäjakaumia sekä ehdokaspreferenssejä Pohjois-Hämeen piirin koko jäsenkunnan sekä kannattajakunnan jakaumiin. Muuttujien niukkuus johtuu siitä, ettei aineisto perustu haasteteluun, vaan niihin tietoihin, jotka merkitään muistiin jäsenäänestystilaisuudessa (kuten esim. nimi ja syntymäaika).

Äänestysaktiiviteetti: Taulussa 2 jäsenäänestysaktiiviteetti ja keskimääräinen järjestäytymisaste on ryhmitelty puolueen alueellisen kannatuksen mukaan. Tuloksista voidaan todeta, etteivät osallistumisaktiiviteetin alueelliset erot ole suuria, eivätkä puolueen vahvat tukialueet suinkaan erityisemmin »rynni» jäsenäänestyksessä. Päinvastoin niillä alueilla, joilla puolueen kannatus on heikkoa, hieman korkeampi äänestysaktiiviteetti näyttää sopivasti kompensoivan keskimääräistä alhaisempaa järjestäytymisastetta, joten jäsenäänestykseen osallistuneiden alueellista edustavuutta voidaan pitää hyvänä sekä koko jäsenkuntaa että kannattajakuntaa ajatellen.

Taulukko 2. Jäsenäänestysaktiiviteetti sekä järjestäytymisaste (jäsenten prosenttinen osuus puolueen kannattajista) puolueen alueellisen kannatuksen mukaan eriteltyinä.

Puolueen kannatus alueella (%)	Jäsenäänestysaktiiviteetti (%)	Keskimääräinen järjestäytymisaste (%)
— 20.0	57	5
20.1 — 25.0	56	8
25.1 — 30.0	50	9
30.1 —	48	9
Koko piiri	49 %	8 %

Sukupuolijakauma: Jäsenäänestyksessä äänestäneiden, koko jäsenkunnan sekä kannattajakunnan sukupuolen mukaiset jakaumat ovat puolestaan taulussa 3. Niiden perusteella jäsenäänestykseen osallistuneiden edustavuus näyttää koko jäsenkuntaa ajatellen hyvältä. Sen sijaan naisten vähäisempi osallistuminen puoluetöihin aiheuttaa sen, että niin koko jäsenkunnassa kuin myös jäsenäänestykseen osallistuneissa miehet ovat koko kannattajakuntaan verrattuna runsaasti yliedustettuina.

Taulukko 3. Jäsenäänestykseen osallistuneiden, koko jäsenkunnan sekä kannattajakunnan sukupuolijakaumat.

Sukupuoli	Jäsenäänestykseen osallistuneet	Koko jäsenkunta ¹¹	Kannattajakunta ¹²
Mies	68 %	66 %	49 %
Nainen	32	34	51
	100 %	100 %	100 %

Ikäjakauma: Ikäjakauman edustavuustarkastelussa (taulu 4) on tulosten vertailukelpoisuuden saavuttamiseksi jouduttu ikäluokkia yhdistelemään osittain epätarkoituksenmukaisesti (esim. 50—64), mutta näinkin esitettyinä tulokset osoittavat, että keski-ikäisten osuus lisääntyy ja nuorten osuus vähenee siirryttäessä kannattajakunnasta jäsenkuntaan ja lopulta jäsenäänestykseen osallistuneisiin. Keski-ikäisten keskimääräistä suurempi poliittinen aktiivisuus sekä nuorten passiivisuus tulee siis esiin tässäkin tutkimuksessa, ja niinpä jäsenäänestykseen osallistuneiden edustavuutta ei iän suhteen voida pitää parhaana mahdollisena, jos kohta ei hälyttävän heikkonakaan.

Taulukko 4. Jäsenäänestykseen osallistuneiden, koko jäsenkunnan sekä kannattajakunnan ikäjakaumat.

Ikä (vuosina)	Jäsenäänestykseen osallistuneet	Koko jäsenkunta	Kannattajakunta
— 19	1 %	2 %	
20 — 29	13	16	21 %
30 — 39	16	19	19
40 — 49	27	25	15
50 — 64	31	24	29
65 —	12	13	17
	100 %	99 %	101 %

Ehdokaspreferenssit: Ainoa asenteita sivuava muuttuja tässä suomalaisessa aineistossa on ehdokaspreferenssit. Seuraavassa nimittäin verrataan jäsenäänestyksessä äänestäneiden ja varsinaisissa vaaleissa äänestäneiden ehdokaspreferenssejä toisiinsa. Tällainen vertailuhan voidaan meillä suorittaa, sillä varsinaisiin vaaleihin pääsee yleensä useita puolueen ehdokkaita, koska Suomessa ovat käytössä usean ehdokkaan vaalipiirit. Sen sijaan Yhdysvalloissa puolueen esivaaleista pääsee tavallisesti jatkoon vain yksi ehdokas, koska siellä käytetään yhden ehdokkaan vaalipiirejä. Varsinaisissa vaaleissa äänestävien ehdokaspreferenssien selville saamiseksi on näin ollen turvaututtava haastatteluun.

Aivan ongelmatonta ei ehdokkaiden jäsenäänestyksen äänimäärien ja varsinaisten vaalien äänimäärien vertailu ole kuitenkaan meilläkään, sillä ensinnäkin jäsenäänestyksessä on tarjolla enemmän ehdokkaita kuin varsinaisissa vaaleissa (muutenhan jäsenäänestystä ei tarvitsisi suorittaaakaan), ja tämä voi vaikuttaa äänten jakautumiseen. Niinpä esimerkiksi Pohjois-Hämeessä SDP:n 41 ehdokkaasta pääsi varsinaisiin vaaleihin vain 13.

Toinen vertailua haittaava tekijä on se, että jäsenäänestyksessä jäsenellä

saattaa olla oikeus äänestää useampaa kuin yhtä ehdokasta. Niinpä esimerkiksi SDP:n vuoden 1972 vaalien aikaan voimassa olleiden sääntöjen mukaan jäsenäänestyksessä sai äänestää niin useaa ehdokasta, kuin mitä puolueella oli vaalipiiristä kansanedustajia lisättynä kahdella.¹³ Tämä tiesi sitä, että Pohjois-Hämeessä jäsen sai äänestää enintään kuutta (6) ehdokasta. Kolmas tuloksiin mahdollisesti vaikuttava tekijä on se, että puolueen päättävillä elimillä on lopullisessa ehdokasasettelussa oikeus hieman poiketa jäsenäänestyksen tuloksesta.¹⁴ Näin tapahtui parin ehdokkaan osalta vuoden 1972 vaaleissa myös Pohjois-Hämeessä. Nämä vertailua haittaavat tekijät on syytä muistaa arvioitaessa taulussa 5 olevia ehdokkaiden äänimääriä ja sijalukuja jäsenäänestyksessä ja varsinaisissa vaaleissa.

Taulukko 5. Ehdokkaiden äänimäärät ja sijaluvut jäsenäänestyksessä ja varsinaisissa vaaleissa.

Ehdokas	Jäsen- äänestyksen äänimäärä	Sijaluku	Vaalien äänimäärä	Sijaluku
Sandelin, Valdemar	1 295	(1)	7 053	(2)
Halme, Antti	1 261	(2)	3 742	(6)
Flinck, Anni	1 062	(3)	5 506	(4)
Koivisto, Tellervo M.	950	(4)	11 003	(1)
Loikkanen, Eino	845	(5)	7 003	(3)
Järvisalo-Kanerva, R.	762	(6)	5 250	(5)
Lahti-Nuutila, Pentti	741	(7)	3 704	(7)
Pennanen, Erkki	502	(8)	1 679	(9)
Lindholm, Eero	496	(9)	1 146	(12)
Santaharju, Veikko	292	(10)	1 333	(11)
Auvinen, Arvo	286	(11)	1 124	(13)
Vuorenpää, Kauno	262	(12)	1 390	(10)
Laine, Jermu	234	(13)	3 012	(8)

Vuosien 1966 ja 1970 vaaleja koskevien tutkimustulosteni¹⁵ perusteella oli syytä odottaa, että jäsenäänestyksessä äänestäneiden ja varsinaisissa vaaleissa äänestäneiden ehdokaspreferenssit osoittautuisivat varsin yhdensuuntaisiksi. Näin on myös käynyt, sillä vaikka taulussa 5 olevien ehdokkaiden suosituimmuusjärjestykset eivät olekaan täysin yhteneväiset, niin Spearmanin järjestykskorrelaatiokertoimen arvoksi saadaan peräti +.79, mikä kieli melkoisesta yksimielisyydestä. Sitä paitsi jo edellä lueteltujen, vertailua haittaavien tekijöiden lisäksi on syytä ottaa huomioon vaalikampanja, joka tapahtuu jäsenäänestyksen ja varsinaisten vaalien välissä ja saattaa muuttaa kaikkien ehdo-

kaspreferenssejä. Näin ollen voitaneen taulun 5 tulosten sekä aikaisempien tutkimusten perusteella todeta, että ainakin ehdokaspreferenssien suhteen jäsenäänestyksiin osallistuneiden asenne-edustavuus on varsin hyvä.

Yhteenvedo: Kaiken kaikkiaan jäsenäänestykseen osallistuneista saadut tiedot näyttävät tukevan esivaaleissa äänestäneiden perusteella tehtyjä johtopäätöksiä. Toisin sanoen jäsenäänestykseen tai esivaaleihin osallistuvat muistuttavat demograafis-sosiaaliselta taustaltaan lähinnä poliittisesti hieman keskimääräistä aktiivisempaa väestöä, mutta ovat asenteiltaan kuitenkin hyvin lähellä puolueen koko kannattajakuntaa.

On kuitenkin heti korostettava sitä, että tässä tarkasteltu jäsenäänestysaineisto on ollut erittäin suppea, joten tuloksia voi pitää korkeintaan oireellisina. Lisätutkimusten tarve on ilmeinen. Lisäksi on syytä muistaa, että meillä puolueiden jäsenistö on yleensä vain pieni osa niiden koko kannattajakunnasta. Näin ollen jäsenäänestykseen osallistuneiden edustavuudesta tehtävät johtopäätökset riippuvat paljon siitä, verrataanko osallistuneita muihin jäseniin vai koko kannattajakuntaan. Tämä ongelmahan on tullut esille jo tässä tutkimuksessa.

4. Lopuksi

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu esivaaleihin ja jäsenäänestyksiin osallistuneiden edustavuusongelmaa lähinnä edustavuusihannetta, sataprosenttista edustavuutta takaa-ajajen. Ja toki joitakin vajaavuuksia on ollut havaittavissa. On kuitenkin enemmän kuin paikallaan Ranneyn tavoin kysyä, antaisivatko sitten muuntyyppiset ehdokkaiden nimeämisjärjestelmät edustavamman tuloksen.¹⁶ Eivätköhän esivaalit ja jäsenäänestykset sentään aina tässä suhteessa »kabinettipolitiikkaa» voita?

Sen sijaan tässä ei ole puututtu ollenkaan esivaali- tai jäsenäänestysjärjestelmän mahdollisiin vaikutuksiin puolueiden sisäiseen rakenteeseen.¹⁷ Saatataa nimittäin esimerkiksi meillä käydä niin, että jäsenäänestysjärjestelmän virallistuttua sen entistä laajempi käyttö pakottaa ehdokkaiksi pyrkivät rakentamaan aikaisempaa voimakkaammat ja pitkäikäisemmät tukimiesverkostot. Tämä voi puolestaan aiheuttaa sen, että entistä suurempi osa poliittista toimintaa tapahtuu juuri näissä tukimiesryhmissä. Tämä saattaa puolestaan näivettää tavallisten puolueosastojen toimintaa ja heikentää ajan oloon myös puolueiden sisäistä yhtenäisyyttä.

LÄHDEVIITTEET:

- 1 Key Jr., V. O., *American State Politics. An Introduction*. New York 1956, s. 145, 152—153.
- 2 Key mt., s. 133—168.
- 3 Ranney II, s. 23 ja samalla sivulla olevat lähdeviitteet 10 ja 11.
- 4 *As.kok.* 319/1975.
- 5 Ks. Suomen Gallupin tuloksia suomalaisten kuulumisesta erilaisiin järjestöihin *Helsingin Sanomat* 8.11.1972 ja *Aamulehti* 17.11.1973.
- 6 Ks. jäsenäänestyksen osallistumisprosentteja esimerkiksi keskustapuolueen osalta *Suomenmaa* 25.4.1975 ja kokoomuksen osalta *Aamulehti* 4.6.1975.
- 7 Ks. Timonen, Pertti, Sosialidemokraattisen Puolueen kansanedustajaehdokkaiden menestys jäsenäänestyksessä ja varsinaisissa vaaleissa vuonna 1966. *Tampereen Yliopisto. Poliittikan tutkimuksen laitos. Tutkimuksia* 11/1969 sekä Timonen, Pertti, Edustajaehdokkaiden valikoituminen puoluejärjestöjen jäsenäänestyksessä, teoksessa Pesonen, Pertti (toim.), *Protestivaalit — nuorisovaalit*. Tampere 1972, s. 256—285.
- 8 Moore & Hofstetter, ma., s. 222.
- 9 Sama, s. 216—222.
- 10 Sama, s. 216—222.
- 11 SDP:n Pohjois-Hämeen piirin koko jäsenkuntaa koskevat tiedot on saatu puolueen piiritoimistosta.
- 12 SDP:n Pohjois-Hämeen piirin kannattajakuntaa koskevat tiedot on saatu puolue-toimistosta. Ne perustuvat Suomen Gallupin tekemiin tutkimuksiin.
- 13 *SDP:n säännöt*, 39 §.
- 14 *SDP:n säännöt*, 40 §.
- 15 Ks. kohdassa 7 mainitut artikkelini.
- 16 Ranney II, s. 36—37.
- 17 Erilaisten nimeämisjärjestelmien erilaisista vaikutuksista puolueiden rakentee-seen ks. esimerkiksi Wyller, Thomas Chr.; Om nominasjon ved offentlige valg som statsvitenskapelig problem. *Statsøkonomisk tidskrift* 4, 1959, s. 122—137.